

บทที่ 7

แนวคิดและลักษณะเฉพาะในงานไทยศึกษาด้านสื่อมวลชน ของนักวิจัยชาวต่างประเทศ

ในบทที่ 6 ผู้วิจัยได้เสนอลักษณะด้านต่างๆในงานวิจัยของชาวต่างประเทศในสองช่วงเวลา คือ ช่วงทศวรรษที่ 50-60 และทศวรรษที่ 70 จนถึงปัจจุบัน เพื่อแสดงให้เห็นถึงภาพรวมของพัฒนาการในรูปแบบการศึกษา สำหรับผลการศึกษาในบทนี้ เพื่อให้เห็นถึงแนวคิดและวิธีวิทยาซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาของผู้ศึกษาชาวไทยเองต่อไป ผู้วิจัยจึงจะนำเสนอการวิเคราะห์แนวคิดและวิธีวิทยาวิจัยในงานไทยศึกษาด้านสื่อมวลชนของชาวต่างประเทศ เพื่อให้เข้าใจถึงลักษณะและวิธีการที่ผู้ศึกษาชาวต่างประเทศนำแนวคิดและวิธีวิทยาวิจัยทางสังคมศาสตร์มาใช้ในการศึกษาวิจัย โดยในการเสนอผลการศึกษาจะจัดประเภทแนวคิดทั้งหมดที่ปรากฏในการศึกษาสื่อมวลชนไทยเป็น 4 กลุ่มใหญ่ ได้แก่

1. แนวการศึกษาผลกระทบจากการสื่อสาร
2. แนวการศึกษากลุ่มหน้าที่นิยม
3. แนวการศึกษาทางวัฒนธรรม
4. แนวการศึกษาทางเศรษฐศาสตร์การเมือง

ทั้งนี้จะเป็นการเสนอผลพร้อมข้อสังเกตในลักษณะเฉพาะที่ปรากฏ เพื่อให้เห็นว่างานวิจัยในแนวคิดต่างๆ มีลักษณะเด่นเฉพาะทางรูปแบบวิธีการศึกษาอย่างไร

จากผลการศึกษาในบทที่ 6 แนวคิดที่ผู้ศึกษาชาวต่างประเทศใช้ในการศึกษาสื่อมวลชนไทยจะปรากฏใน 10 ลักษณะ คือ ผลกระทบระยะสั้นของการสื่อสาร การเปลี่ยนแปลงทัศนคติในผู้รับสาร โครงสร้างและหน้าที่ การกำหนดประเด็นข่าวสารของสื่อ การวางกรอบความคิดในสารเรื่องหนึ่งๆ การสร้างความเป็นจริงทางสังคม ผลกระทบระยะยาวจากสื่อ วัฒนธรรมวิพากษ์เบอร์มิงแฮมหรือ British Cultural Study เศรษฐศาสตร์การเมือง และการศึกษาเชิงประวัติ แนวคิดเหล่านี้อาจพิจารณาจัดกลุ่มร่วมกันได้จากความคล้ายกันในมุมมองและลักษณะประเด็นที่เน้นศึกษา ดังเสนอในตารางที่ 16

ตารางที่ 16 แสดงการจัดกลุ่มแนวคิดในการศึกษาสื่อมวลชนไทยของชาวต่างประเทศ

กลุ่มแนวคิด	แนวคิด	งานวิจัยที่ปรากฏ
แนวคิดที่ศึกษามลกระทบจากการสื่อสาร	ผลกระทบระยะสั้น	[1], [2], [4], [6], [7], [8], [10], [11], [12], [13], [15], [16], [18], [21], [25], [31], [32]
	การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ	[3], [9], [14], [19]
	การกำหนดประเด็นข่าวสาร	[34], [35], [36]
	ผลกระทบระยะยาว	[28]
หน้าที่นิยม	โครงสร้างและหน้าที่	[5], [20], [22], [23], [26], [27], [29], [33]
การศึกษาเชิงวัฒนธรรม	การวางกรอบความคิดในสาร	[35], [36]
	การสร้างความเป็นจริงทางสังคม	[32]
	วัฒนธรรมวิพากษ์เบอร์มิงแฮม	[37]
เศรษฐศาสตร์การเมือง	เศรษฐศาสตร์การเมือง	[24], [30], [38], [39]
เชิงประวัติ	เชิงประวัติ	[17]

7.1 แนวการศึกษาผลกระทบจากการสื่อสาร (Media Effects)

จากงานวิจัยชาวต่างประเทศที่ศึกษา การศึกษาในประเด็นผลกระทบของสื่อจะปรากฏใน 4 แนวคิด ซึ่งสามารถจัดรวมเป็น 3 กลุ่ม ได้ดังนี้

7.1.1 แนวคิดที่ศึกษามลกระทบอันจำกัดระยะสั้นของสื่อ (Limited Effects)

7.1.1.1 แนวการศึกษาผลกระทบระยะสั้นของการสื่อสาร (Impact)

ประเด็นการศึกษาในงานวิจัย

การศึกษาในประเด็นการเปิดรับสื่อ (Media Exposure)

การศึกษาสื่อวิทยุ ได้แก่ Business Research (1955), Coordination Center for Southeast Asian Studies (1961), Robock (1964), Hart (1964) และ USIS (1969)

การศึกษาโทรทัศน์ ได้แก่ Business Research (1961)

การศึกษานหนังสือพิมพ์ ได้แก่ Research and Survey Institute (1957)

การศึกษารวมหลายสื่อ ได้แก่ Baker (1957) Business Research (1961) และ USIS (1964)

การศึกษาในประเด็นสื่อเพื่อการศึกษา (Educational Media)

สื่อกระจายเสียง ได้แก่ Okkenhaug and Rowland (1968)

โทรทัศน์ ได้แก่ Bennett (1972)

ภาพยนตร์ ได้แก่ Lancaster (1977)

การศึกษาในประเด็นข่าวสารสุขภาพ

โรค AIDS ได้แก่ Lyttleton (1994)

การศึกษาเปรียบเทียบข้ามวัฒนธรรม

เปรียบเทียบกับชาติเอเชีย ได้แก่ Akira (1987), Chia (1994)

ลักษณะของงานวิจัยในแนวผลกระทบระยะสั้นของการสื่อสาร

ลักษณะงานวิจัยในกลุ่มนี้มีทั้งงานที่มีรูปแบบการศึกษาเชิงปริมาณที่สอดคล้องกับแนวการศึกษาเชิงประจักษ์ตามแบบของ Hovland คือเป็นงานที่ศึกษาข้อมูลด้วยการสำรวจภาคสนาม และพิจารณาผู้รับสารแบบเป็นกลุ่มๆตามคุณสมบัติทางประชากรโดยใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลในเรื่องพฤติกรรมการรับสื่อของผู้รับสาร (media habits) งานวิจัยในลักษณะนี้ได้แก่การศึกษาของหน่วยงานทางการเมืองของสหรัฐในช่วงทศวรรษที่ 60 ซึ่งประเด็นการศึกษาที่เน้นในเรื่องผลกระทบจากสื่อ (media effects) นี้จะเป็นไปตามแนวโน้มทิศทางการศึกษาในช่วงเวลานั้นด้วย

สำหรับวิธีการศึกษาในเชิงคุณภาพ จะปรากฏในงานวิจัยช่วงหลังทศวรรษที่ 70 มาแล้วในงานวิจัยที่ศึกษาในประเด็นการใช้สื่อเพื่อการศึกษาของคนชนบท แต่ก็พบเพียงงานของ Lancaster (1977) และ Lyttleton (1994) เท่านั้น

นอกจากนี้ ก็ม้งานวิจัยที่เป็นการศึกษาเปรียบเทียบ คือ Akira (1987) และ Chia (1994) ซึ่งเปรียบเทียบระหว่างไทยกับชาติอื่นๆ ในเอเชีย และงานที่ศึกษาในประเด็นผลกระทบต่อสังคม คือ Bennett (1972) และ Chia (1994)

ข้อสังเกตจากการศึกษางานวิจัยสื่อมวลชนไทยในแนวผลกระทบระยะสั้นของการสื่อสาร

งานวิจัยในแนวผลกระทบของสื่อ (Impact) เป็นการศึกษาที่ปรากฏตั้งแต่สมัยแรกที่ค้นพบงานวิจัยเกี่ยวกับสื่อมวลชนไทยตลอดจนถึงช่วงทศวรรษที่ 90 การศึกษาในแนวนี้มี

ลักษณะที่น่าสนใจ กล่าวคือ ในแง่ประเด็นที่ศึกษา จะพบว่าในช่วงแรกในทศวรรษที่ 50-60 จะเป็นการศึกษามลกระทบระดับบุคคล โดยเน้นการศึกษาพฤติกรรมการรับสื่อของคนไทยมากที่สุด สื่อที่ศึกษาจะเน้นวิทยุ และกลุ่มประชากรที่ศึกษาก็พบว่าส่วนใหญ่เป็นคนชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในขณะที่งานวิจัยในช่วงหลังจะมีหัวข้อที่ศึกษามลกระทบระดับสังคมของการนำสื่อมาใช้ อย่างไรก็ตาม ในงานวิจัยกลุ่มนี้ก็มีข้อสังเกตประการหนึ่งได้ว่า งานที่เป็นการศึกษามลกระทบระดับบุคคล จะเป็นการศึกษาในพื้นที่ชนบทเป็นส่วนใหญ่

การศึกษาในแนวนี้มีพัฒนาการของวิธีการศึกษาที่น่าสนใจ กล่าวคือ ในช่วงแรกในทศวรรษที่ 50-60 วิธีการจะเป็นการวิจัยเชิงประจักษ์แบบสำรวจ แต่เมื่อหลังทศวรรษที่ 70 มาแล้ว ลักษณะการศึกษาแบบสำรวจจะลดลง และเริ่มมีการศึกษาแบบเชิงคุณภาพมากขึ้น

ผลการศึกษาในงานเหล่านี้มีนัยยะที่แสดงถึงลักษณะสำคัญบางประการ ดังนี้

1. สื่อกระจายเสียงเป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงคนทุกระดับและทุกสถานที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิทยุ ซึ่งในช่วงแรกที่มีการทำวิจัยพบว่าเป็นสื่อประเภทเดียวที่สามารถเข้าถึงคนในชนบทเกือบทุกครัวเรือน ในขณะที่สื่อสิ่งพิมพ์อาจไม่มีบทบาทมากนักในกลุ่มคนชนบท (Business Research:1961 และ 1962, Robock:1964, Hart:1964, USIS:1964 และ 1969, Coordination Center for Southeast Asian Studies:1961, Communicating with Northeast Villagers:1966) ต่อมาตั้งแต่ปลายทศวรรษที่ 80 มาแล้ว โทรทัศน์ก็เริ่มมีบทบาทมากขึ้นในการนำข่าวสารไปทั่วประเทศ (Akira:1987 และ Lyttleton:1994)

2. การเป็นคนชนบทและคนที่อาศัยอยู่ในเมืองจะมีผลต่อโอกาสในการเปิดรับสื่อ

3. ระดับการศึกษาของผู้รับสารมีผลต่อการเลือกเปิดรับสื่อแต่ละประเภท รวมทั้งรูปแบบและเนื้อหารายการ (Baker:1957, USIS:1964 และ 1969, Communicating with Northeast Villagers:1966)

7.1.1.2 แนวการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทัศนคติในผู้รับสาร (Attitude Change)

งานวิจัยในแนวการศึกษานี้จะปรากฏในประเด็นลักษณะเดียวกัน คือ การยอมรับนวัตกรรมผ่านสื่อ ได้แก่ Golsen and Rulis (1957) Textor (1961) Communicating with Northeast Villagers (1966) และ Goyoaga and Kevallee (1973)

ข้อสังเกตจากการศึกษางานวิจัยสื่อมวลชนไทยในแนวการเปลี่ยนทัศนคติในผู้รับสาร

งานวิจัย 3 งาน คือ Golsen and Rulis (1957) Textor (1961) และ Goyoaga and Kevallee (1973) จะเป็นการศึกษาทางมานุษยวิทยาซึ่งมิได้มุ่งศึกษาสื่อมวลชนหรือกระบวนการสื่อสารโดยตรง ประเด็นหลักที่ศึกษาในทั้งสามงานนั้นจะเกี่ยวข้องกับการรับนวัตกรรมของคนชนบท โดยสื่อจะเป็นผู้นำนวัตกรรม (Golsen and Rulis:1957) และเป็นนวัตกรรม (Textor:1961 และ Goyoaga and Dusanee:1973) ของค่านิยมสมัยใหม่แบบเมืองสำหรับคนชนบท

การศึกษาการเปลี่ยนทัศนคติของคนชนบทในงานทั้งสามให้ผลตรงกันว่าการมีสื่อมวลชนในสังคมเป็นปัจจัยที่แสดงถึงการที่สังคมนั้นเริ่มมีการปรับตัวเข้าสู่ลักษณะที่กำลังพัฒนา (developing) ด้วยการรับนวัตกรรมที่เป็นค่านิยมแบบเมือง

และสำหรับงาน Communicating with Northeast Villagers (1966) ซึ่งเป็นการศึกษาของ USIS และศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการสื่อสารโดยตรง ผลการศึกษาในงานนี้ชี้ให้เห็นว่าการใช้สื่อมวลชนเพื่อปลูกฝังความคิดใหม่ๆ ให้กับคนชนบทจะไม่ประสบความสำเร็จเท่ากับสื่อบุคคล เนื่องจากคนชนบทอาจยังไม่คุ้นกับรูปแบบและข่าวสารของสื่อมวลชน ผู้ที่ใช้จะมีเพียงกลุ่มคนที่นิยมนวัตกรรมเท่านั้น

7.1.2 แนวคิดที่ศึกษาผลกระทบระดับปานกลางของสื่อ (Moderate Effects)

7.1.2.1 แนวการศึกษาการกำหนดประเด็นข่าวสารของสื่อ (Agenda Setting)

ประเด็นข่าวการเมือง ได้แก่ McCargo (1995)

ประเด็นข่าวสารสุขภาพ (AIDS) ได้แก่ Nishino (1995) และ Nishino and Schunk (1997)

ข้อสังเกตจากการศึกษางานวิจัยสื่อมวลชนไทยในแนวการกำหนดประเด็นข่าวสารของสื่อ

การศึกษาในประเด็นทางการเมืองของ McCargo (1995) จะเป็นการใช้ทฤษฎีในลักษณะเชิงวิพากษ์ คือจะมีการพิจารณาไปถึงปัจจัยที่มีผลให้เกิดปรากฏการณ์ที่ศึกษาในงานนั้น ประกอบด้วย งานนี้จึงมีลักษณะเป็นการวิพากษ์สื่อมากกว่าการวัดที่ผลกระทบในระดับบุคคล ใน

ขณะที่งานของ Nishino (1995) และ Nishino and Schunk (1997) จะมุ่งศึกษาปรากฏการณ์เพียงอย่างเดียวเป็นหลัก

7.1.3 แนวคิดที่ศึกษาผลกระทบระยะยาวของสื่อ (Cultivation Effects)

ปรากฏในงานวิจัยเพียงงานเดียว คือ Wichert (1998) โดยประเด็นที่ศึกษาจะเป็นเรื่องของการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม โดยผลการศึกษาที่ได้จากการศึกษากรณีของประเทศไทยจะนำไปเปรียบเทียบกับผลการศึกษานานาชาติอื่นๆ เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยทางวัฒนธรรมที่มีต่อผู้รับสาร

7.2 แนวการศึกษากลุ่มหน้าที่นิยม (Functionalism)

7.2.1 แนวการศึกษาโครงสร้างและหน้าที่

งานวิจัยแนวโครงสร้างหน้าที่ของนักวิจัยชาวต่างประเทศทั้ง 8 ชิ้น คือ Blanchard (1958), Scandlen (1975, 1978), Scandlen and Winkler (1982), Hamilton (1987, 1991), Lewis (1994) และ Jorgensen (1995) จะเป็นการศึกษาในประเด็นที่คล้ายกัน คือ หน้าที่การเสนอข่าวสาร และการสร้างความรู้สึกราชาตินิยมผ่านทางสื่อมวลชน

งานที่ศึกษานั่งสื่อพิมพ์ ได้แก่ Scandlen (1975) และ Scandlen and Winkler (1982)

งานที่ศึกษาสื่อกระจายเสียง ได้แก่ Scandlen (1978) และ Lewis (1994)

งานที่ศึกษาสื่อมวลชนโดยรวม ได้แก่ Blanchard (1958) Hamilton (1987, 1991) และ Jorgensen (1995)

ข้อสังเกตจากการศึกษางานวิจัยสื่อมวลชนไทยในแนวโครงสร้างหน้าที่

การศึกษาสื่อมวลชนไทยในแนวโครงสร้างและหน้าที่จะเป็นการศึกษาในเชิงวิพากษ์โดยเปรียบเทียบการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนไทยกับมาตรฐานของสื่อมวลชนในสังคมตะวันตกซึ่งเป็นสังคมประชาธิปไตย เนื่องจากผู้ศึกษางานเหล่านี้ซึ่งเป็นชาวตะวันตกจะมองว่าสื่อมวลชนเป็นลักษณะของวัฒนธรรมตะวันตกที่เข้ามาในสังคมไทย ดังนั้นสื่อไทยจึงควรปฏิบัติหน้าที่ในลักษณะเช่นเดียวกับสื่อมวลชนในประเทศตะวันตก การศึกษาในประเด็นหน้าที่การรายงานข่าวสารและการสร้างความรู้สึกราชาตินิยมจึงเป็นลักษณะที่ชาวตะวันตกให้ความสนใจ เนื่องจากโครงสร้างของสังคมไทยจะมีลักษณะที่รวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางคือรัฐ แม้ว่าประเทศไทยเองจะใช้การ

ปกครองในระบบประชาธิปไตยก็ตาม ดังนั้น การที่สื่อมวลชนไทยซึ่งถูกควบคุมกำกับจากรัฐจะปฏิบัติหน้าที่เช่นเดียวกับสื่อมวลชนในสังคมตะวันตกที่ต้องสอดส่องดูแลเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของสาธารณะ รวมทั้งทำหน้าที่กระตุ้นความคิดเห็นทางการเมืองของประชาชน จึงอาจเป็นไปได้ยาก

งานที่ศึกษาสื่อมวลชนไทยในแนวคิดโครงสร้างและหน้าที่ทั้ง 8 ชิ้น จะเสนอผลการศึกษาในลักษณะที่คล้ายกัน คือ สื่อจะบกพร่องในการทำหน้าที่เนื่องจากระบบโครงสร้างของสังคมไทยที่มีการกำกับควบคุมในรูปแบบและเนื้อหาของสื่อ

ในประเด็นที่เกี่ยวกับการเสนอข่าวสาระนั้น ผลการศึกษาของนักวิจัยชาวต่างประเทศจะชี้ให้เห็นว่าสื่อส่วนใหญ่ไม่ได้ให้ข้อมูลข่าวสารที่ประชาชนควรทราบครบถ้วนและตามความเป็นจริง และการปิดกั้นการรับรู้ข่าวสารบางส่วนที่มีได้รับอนุญาตให้เผยแพร่ก็ทำให้เนื้อหาเหล่านี้กลายเป็นที่สนใจของประชาชน ซึ่งจะถูกเผยแพร่ในรูปของสื่ออีกประเภทที่มีโซสื่อมวลชน

ในประเด็นเรื่องการสร้างความรู้สึกราชาชาตินิยมซึ่งเป็นการทำหน้าที่ที่ต่างไปจากสื่อมวลชนตะวันตก จะพบว่าเป็นการกำหนดโดยนโยบายของรัฐให้สื่อมวลชนไทยต้องสอดแทรกความคิดเรื่องชาตินิยมหรือค่านิยมดั้งเดิมของไทยไว้ในเนื้อหาหรือรูปแบบของสื่อที่เสนอ ทั้งสื่อที่ทำหน้าที่รายงานข่าวสารและสื่อวรรณกรรมการแสดง ซึ่งนักวิจัยชาวต่างประเทศผู้ศึกษามักจะแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นนี้ว่าเป็นการทำหน้าที่ที่ไม่เหมาะสมของสื่อ เพราะเป็นการปิดกั้นการแสดงออกในความคิดทางการเมืองของคนไทย ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศในระบบประชาธิปไตย

ภาพของสื่อมวลชนไทยในมุมมองของชาวต่างประเทศจึงสะท้อนให้เห็นลักษณะที่สื่อไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ที่พึงกระทำตามความเหมาะสม เนื่องจากการตกอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐ และเป็นเครื่องมืออันไม่เหมาะสมในการใช้อำนาจของรัฐ ทำให้ลดบทบาทหน้าที่ที่ควรของสื่อในการเป็นตัวแทนของสาธารณชนในด้านข่าวสาร และสิทธิอันพึงมีในระบบประชาธิปไตย

7.3 แนวการศึกษาทางวัฒนธรรม (Cultural Study)

7.3.1 แนวการศึกษาการวางกรอบแนวคิดในสาร

เป็นการศึกษาในประเด็นข่าวสารสุขภาพเรื่องโรคเอดส์ ได้แก่ Nishino (1995) และ Nishino and Schunk (1997)

ข้อสังเกตจากการศึกษางานวิจัยสื่อมวลชนไทยในแนวการวางกรอบแนวคิดใน สารของสื่อ

การใช้แนวคิดการวางกรอบความคิดในสารในงานของ Nishino (1995) และ Nishino and Schunk (1997) เป็นการศึกษาประกอบกับอีกแนวคิดหนึ่ง คือทฤษฎีการกำหนดประเด็นข่าวสารของสื่อ ซึ่งทำให้งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาทั้งในส่วนของบทบาทสื่อในการให้ข่าวสาร และตัวผู้รับสารในการรับรู้และเข้าใจข่าวสารนั้น

7.3.2 แนวการศึกษาการสร้างความเป็นจริงทางสังคม

พบในงานวิจัยเพียงงานเดียว ซึ่งเป็นวิทยานิพนธ์ปริญญาเอก ได้แก่ Lyttleton (1994) ซึ่งเป็นการศึกษาในประเด็นข่าวสารสุขภาพเรื่องโรคเอดส์

ข้อสังเกตจากการศึกษางานวิจัยสื่อมวลชนไทยในแนวการสร้างความเป็นจริงทาง สังคม

การใช้แนวคิดการสร้างความเป็นจริงทางสังคมในงานของ Lyttleton (1994) จะใช้วิธีศึกษาในแนวมานุษยวิทยา คือ ชาติพันธุ์วรรณา (ethnographic study) โดยเป็นการศึกษาประกอบกับการวัดระดับผลในการรับสารเรื่องโรคเอดส์จากสื่อของผู้รับสาร ทำให้งานวิจัยนี้มีทั้งส่วนที่เป็นการศึกษาประสิทธิภาพของสื่อในการให้ข่าวสาร และวิธีการที่ผู้รับสารสร้างความหมายทางสังคมให้กับสารเรื่องโรคเอดส์จากการรับรู้และเข้าใจผ่านสื่อ

7.3.3 แนวการศึกษาวัฒนธรรมวิพากษ์เบอร์มิงแฮม (British Cultural Study)

เป็นการศึกษาในประเด็นการสร้างความหมายในสารผ่านทางสื่อ ได้แก่การศึกษาการเข้าใจภาพลักษณ์ของผู้หญิงสมัยใหม่ ใน Fleet (1998)

ข้อสังเกตจากการศึกษางานวิจัยสื่อมวลชนไทยในแนววัฒนธรรมวิพากษ์เบอร์มิง แฮม

งานของ Fleet (1998) เป็นวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกซึ่งเป็นการศึกษาในแนวเดียวกับงานของ Lyttleton (1994) คือใช้วิธีวิจัยแบบชาติพันธุ์วรรณา ลักษณะเด่นของงานนี้ก็คือนักศึกษาผู้รับสารในลักษณะที่เป็นฝ่ายเลือกในการรับและตีความสาร (active audience) รวมทั้งการยกประเด็นเรื่องเพศเข้ามาในหัวข้อที่ศึกษา กล่าวคือ ผู้วิจัยจะให้ความสำคัญกับลักษณะที่ผู้รับ

สารใช้สื่อเพื่อสร้างความเข้าใจโลกทัศน์ในเรื่องความเหลื่อมล้ำในสถานภาพทางเพศและชนชั้น ซึ่งนับเป็นประเด็นการศึกษาในเชิงวัฒนธรรมที่มีนัยยะสำคัญกับสภาพบริบทของสังคมไทย

ข้อสังเกตจากการศึกษางานวิจัยสื่อมวลชนไทยในแนวการศึกษาเชิงวัฒนธรรม

ลักษณะร่วมที่น่าสนใจของงานวิจัยในแนวการศึกษาเชิงวัฒนธรรมทั้งหมดที่กล่าวมา อาจเห็นได้ในประเด็นต่อไปนี้

1. ประเด็นการศึกษาจะเกี่ยวกับวัฒนธรรมของกลุ่มคนที่มีลักษณะเฉพาะในการรับข่าวสาร คือกลุ่มคนชนบทในงานของ Lyttleton (1994) และ Nishino (1995), Nishino and Schunk (1997) ซึ่งเป็นกลุ่มที่ห่างไกลข่าวสารโรคเอดส์ รวมทั้งงานของ Fleet (1998) ซึ่งศึกษากลุ่มผู้หญิงในภาคเหนือทั้งคนที่ทำงานทั่วไปนอกบ้านและผู้ที่อยู่ในระดับชนชั้นล่าง ซึ่งไม่เคยมีประสบการณ์กับภาพของหญิงไทยสมัยใหม่ในเมืองหลวง

2. เป็นการศึกษาผู้รับสารในลักษณะที่เป็นฝ่ายเลือกในการใช้สื่อเพื่อตีความสารร่วมกับประสบการณ์ของตนในเรื่องนั้นๆ

3. การศึกษาสื่อมวลชนในแนววัฒนธรรมแบบมานุษยวิทยา ซึ่งปรากฏตัวอย่างในงานของ Lyttleton (1994) และ Fleet (1998) จะมีลักษณะเด่นที่วิธีการศึกษาซึ่งต่างไปจากการศึกษาในแนวอื่นๆ คือเป็นการศึกษาภาคสนามด้วยวิธีการแบบชาติพันธุ์วรรณา ที่ผู้วิจัยต้องเข้าไปเก็บข้อมูลในบริบทแบบ "natural setting" ด้วยการเข้าไปอาศัยอยู่ร่วมกับกลุ่มคนที่ต้องการศึกษาในพื้นที่นั้นๆ เพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมการดำรงชีวิตของคนเหล่านั้น ซึ่งผู้วิจัยจะต้องนำมาใช้ตีความร่วมในการศึกษาข้อมูลที่รวบรวมมาจากภาคสนามนั้น

7.4 แนวการศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง (Political Economy)

เป็นงานวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับปัจจัยทางเศรษฐกิจ และการเมืองที่มีผลต่อการทำหน้าที่ของสื่อ ปรากฏในงาน 4 ชิ้น ได้แก่

งานที่ศึกษาสื่อหลายประเภทโดยรวม ได้แก่ Lowe (1987) และ Callahan (1994)

งานที่ศึกษาสื่อหนังสือพิมพ์ ได้แก่ McCargo (1999a, 1999b)

ข้อสังเกตจากการศึกษางานวิจัยสื่อมวลชนไทยในแนวเศรษฐศาสตร์การเมือง

งานวิจัยกลุ่มนี้จะชี้ให้เห็นถึงลักษณะที่การเมืองไทยเข้ามามีอิทธิพลต่อการทำงานของสื่อ ทั้งสื่อกระจายเสียงในลักษณะของการควบคุมโดยรัฐ และสื่อหนังสือพิมพ์ในลักษณะการมีผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างธุรกิจสื่อกับนักการเมือง โดยผลที่เกิดขึ้นก็คือการที่สื่อกลายเป็นกลไกของอำนาจทางการเมือง และมีผลถึงความบกพร่องในการทำหน้าที่ด้านข่าวสารของสื่อ

เป็นที่น่าสังเกตว่างานวิจัยในกลุ่มนี้จะมีนัยยะอ้างถึงมาตรฐานแบบตะวันตกของการทำหน้าที่สื่อมวลชนในการรายงานข่าวสารและสนับสนุนการปกครองแบบประชาธิปไตยเช่นเดียวกับงานวิจัยในกลุ่มโครงสร้างและหน้าที่ รวมทั้งยังให้ผลการศึกษาในลักษณะที่ไม่แตกต่างกัน คือแสดงให้เห็นถึงลักษณะที่สื่อมวลชนไทยยังทำหน้าที่ไม่สมบูรณ์ในการเสนอข่าวสารตามความเป็นจริงเนื่องจากตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของกลุ่มอำนาจทางการเมือง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย